

## İşçilerde Erteleme Davranışı ve Dindarlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma

Mehmet Emrullah DURAN | ORCID: [0000-0001-9952-5103](https://orcid.org/0000-0001-9952-5103) | ROR ID: <https://ror.org/045hgzm75> |

E-Posta: [emrullahdurantr@hotmail.com](mailto:emrullahdurantr@hotmail.com)

Selçuk Üniversitesi, İlahiyat Fakóltesi, Din Psikolojisi, Konya, Türkiye

### Öz

Bu çalışma dindarlık ve erteleme davranışı arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Çalışmanın temel amacı “İşçilerin dindarlıkları ile erteleme davranışları arasında nasıl bir ilişki vardır?” sorusunu cevaplamaktır. Çalışma ilişkisel tarama modelinde ampirik bir araştırma olup erteleme davranışı ile dindarlık arasındaki ilişkiyi tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma verileri anket tekniği yöntemiyle elde edilmiş ve anket formunda Kişisel Bilgi Formu, Yetişkin Erteleme Envanteri Ölçeği ve Dini Tutum Ölçeği yer almıştır. Toplanan verilerin analizi için Pearson Korelasyon Analizi, Regresyon Analizi ve T Testi kullanılmıştır. Yapılan analizler neticesinde işçilerin dindarlık puanları ile erteleme davranışları arasında negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu, dindarlık arttıkça erteleme davranışlarının azaldığı ve erteleme davranışı ile dindarlığın alt boyutları arasında da negatif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin erteleme davranışı ortalamasının ( $x=61,03$ ) kadınların erteleme puanlarından ( $x=20,50$ ) daha yüksek olduğu saptanmış ve yapılan t testine göre iki grup arasında erteleme davranışı puanları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kadınların dindarlık puanlarının ortalaması ( $x=32,58$ ) erkeklerin dindarlık puanlarından ( $x=13,87$ ) daha yüksektir ve gerçekteştirilen t testine göre iki grup arasında dindarlık puanları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu görölmüştür. 40 altı yaş grubundaki işçilerin erteleme davranışı puanlarının ortalaması ( $x=57,29$ ) 40 ve üstü yaş grubundaki işçilerin ortalama puanlarından ( $x=31,23$ ) daha yüksektir ve yapılan t testine göre iki grup arasında erteleme davranışı puanları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu tespit

edilmiştir. Bununla birlikte 40 ve üstü yaş grubundaki işçilerin dindarlık puanlarının ortalaması ( $x=27,41$ ) 40 altı yaş grubundaki işçilerin ortalama puanlarından ( $x=15,84$ ) daha yüksektir ve gerçekleştirilen t testine göre iki grup arasında dindarlık puanları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Lise ve üstü eğitim düzeyi grubundaki işçilerin erteleme davranışı puanlarının ortalaması ise ( $x=51,05$ ) Lise altı grubundaki işçilerin ortalama puanlarından ( $x=35,75$ ) daha yüksektir ve yapılan t testine göre iki grup arasında erteleme davranışı puanları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Ayrıca lisenin altı eğitim düzeyindeki işçilerin dindarlık puanlarının ortalamasının ( $x=25,40$ ) lise ve üstü eğitim düzeyindeki işçilerin ortalama puanlarından ( $x=18,62$ ) daha yüksektir ve uygulanan t testine göre iki grup arasında dindarlık puanları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan meslekte bulunma süresi “20 yıl altı” olan işçilerin erteleme davranışı puanlarının ortalamasının ( $x=57,50$ ) meslekte bulunma süresi “20 ve üstü” olan işçilerin ortalama puanlarından ( $x=30,48$ ) daha yüksek olduğu saptanmış ve yapılan t testine göre iki grup arasında erteleme davranışı puanları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

### **Anahtar Kelimler**

Din Psikolojisi, Erteleme Davranışı, İşçi, Din, Dindarlık.

## Atıf Bilgisi

Duran, Mehmet Emrullah. “İşçilerde Erteleme Davranışı ve Dindarlık İlişkisi Üzerine Bir Araştırma”. Dini Araştırmalar 68 (Haziran 2025), 221-254.

<https://doi.org/10.15745/da.1657624>

|                      |                                                                                                                                    |
|----------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Geliş Tarihi         | 14.03.2025                                                                                                                         |
| Kabul Tarihi         | 01.06.2025                                                                                                                         |
| Yayın Tarihi         | 28.06.2025                                                                                                                         |
| Değerlendirme        | İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme                                                                                               |
| Benzerlik Taraması   | Yapıldı – İntihal.net                                                                                                              |
| Etik Bildirim        | <a href="mailto:diniarastirmalar98@gmail.com">diniarastirmalar98@gmail.com</a>                                                     |
| Çıkar Çatışması      | Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.                                                                                                |
| Finansman            | Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.                                                                          |
| Telif Hakkı & Lisans | Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. |

## A Study on the Relationship Between Procrastination Behavior and Religiosity Among Workers

Mehmet Emrullah DURAN | ORCID: [0000-0001-9952-5103](https://orcid.org/0000-0001-9952-5103) | ROR ID: <https://ror.org/045hgzm75> |

E-Posta: [emrullahdurantr@hotmail.com](mailto:emrullahdurantr@hotmail.com)

Selçuk University, Faculty of Divinity, Psychology of Religion, Konya, Türkiye

### Abstract

This study investigates the relationship between religiosity and procrastination behavior. The main aim of the study is to answer the question, "What is the relationship between workers' religiosity and procrastination behavior?" The study is an empirical research within the relational screening model and aims to identify the relationship between procrastination behavior and religiosity. The study data were obtained using the survey technique method, and the survey form included the Personal Information Form, the Adult Procrastination Inventory Scale, and the Religious Attitude Scale. For the analysis of the collected data, Pearson Correlation Analysis, Regression Analysis, and T-Test were used. As a result of the analyses, it was determined that there is a negative and statistically significant relationship between the workers' religiosity scores and procrastination behaviors, that procrastination behaviors decrease as religiosity increases, and that there is also a negative and statistically significant relationship between procrastination behaviors and the sub-dimensions of religiosity. It was determined that the average procrastination behavior of men ( $x=61.03$ ) was higher than that of women ( $x=20.50$ ), and according to the t-test conducted, a statistically significant difference was found between the two groups in terms of procrastination behavior scores. Additionally, the average religiosity score of women ( $x=32.58$ ) is higher than that of men ( $x=13.87$ ), and according to the conducted t-test, a statistically significant difference in religiosity scores between the two groups was observed. The average procrastination behavior score of workers under 40 years old ( $x=57.29$ ) is higher than the average score of wor-

kers aged 40 and above ( $x=31.23$ ), and according to the t-test conducted, a statistically significant difference in procrastination behavior scores between the two groups has been determined. However, the average religiosity score of workers in the 40 and above age group ( $x=27.41$ ) is higher than the average score of workers in the under 40 age group ( $x=15.84$ ), and according to the t-test conducted, a statistically significant difference in religiosity scores was found between the two groups. The average procrastination behavior scores of workers in the high school and above education level group ( $x=51.05$ ) are higher than the average scores of workers in the below high school education level group ( $x=35.75$ ), and according to the t-test conducted, a statistically significant difference in procrastination behavior scores between the two groups was determined. Additionally, the average religiosity scores of workers with an education level below high school ( $x=25.40$ ) are higher than the average scores of workers with a high school education or above ( $x=18.62$ ), and the t-test conducted has determined that there is a statistically significant difference in religiosity scores between the two groups. On the other hand, it was found that the average procrastination behavior scores of workers with less than 20 years of work experience ( $x=57.50$ ) were higher than the average scores of workers with 20 years or more of work experience ( $x=30.48$ ), and it was determined through the t-test that there was a statistically significant difference between the two groups in terms of procrastination behavior scores.

### **Keywords**

Psychology of Religion, Procrastination Behavior, Worker, Religion, Piety.

## Citation

Duran, Mehmet Emrullah. “A Study on the Relationship Between Procrastination Behavior and Religiosity Among Workers”. Religious Studies 68 (June 2025), 221-254.

<https://doi.org/10.15745/da.1657624>

|                       |                                                                                                                 |
|-----------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Date of Submission    | 14.03.2025                                                                                                      |
| Date of Acceptance    | 01.06.2025                                                                                                      |
| Date of Publication   | 28.06.2025                                                                                                      |
| Peer-Review           | Double anonymized - Two External                                                                                |
| Plagiarism Checks     | Yes – İntihal.net                                                                                               |
| Conflicts of Interest | The author(s) has no conflict of interest to declare.                                                           |
| Complaints            | <a href="mailto:diniarastimalar98@gmail.com">diniarastimalar98@gmail.com</a>                                    |
| Grant Support         | The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.                   |
| Copyright & License   | Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the <b>CC BY-NC 4.0</b> . |

## Giriş

Erteleme en genel manada; “sonraya bırakmak veya tehir ve tecil etmek” olarak tanımlanmıştır.<sup>1</sup> Latince’de yarına ait ve ileriye doğru anlamlarına gelen “procrastinate” teriminden türetilmiş olan erteleme davranışı, İngilizce’ye “procrastination” olarak geçmiştir.<sup>2</sup> Bireyler yaşamları boyunca sıklıkla çeşitli şekillerde erteleme davranışı sergilemektedirler. Kişilerin olgu veya olayları gerçekleştirmek yerine ötelemeyi seçmesi ertelemenin insanlar tarafından bilinçli olarak gerçekleştirildiğini göstermektedir.<sup>3</sup> Bu bilinçli erteleme davranışları bireylerde alışkanlık haline gelmesi durumunda toplum onları tembel, sorumsuz ve güvenilir kimseler olarak kabul etmekte ve bu durumda kişilerin hem insanlarla ilişkilerine hem de psikolojik sağlıklarına zarar vermektedir.<sup>4</sup>

Literatürde ertelemenin çağımız bireylerinin bir problemi olduğu konusunda birçok çalışma bulunmasına rağmen genel olarak erteleme davranışının insanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren var olduğu görüşü daha çok kabul edilmektedir.<sup>5</sup> Çünkü Mısır ve Roma gibi birçok eski medeniyette bir işi veya durumu erteleme, yapmayı geciktirme anlamlarına gelen kavramların gündelik hayatta sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir.<sup>6</sup> Alanyazında erteleme gibi iş erteleme de, kişinin yaptığı işi bilinçli olarak geciktirmesi, tam olarak yapmaması ve bireyin mesai saatleri süresince işle ilgili sorumluluklarından kaçınma davranışları sergilemesi olarak açıklanmıştır.<sup>7</sup> Ayrıca erteleme anlık bir davranış biçimi olmadığı döngüsel bir

<sup>1</sup> *Felsefe Terimleri Sözlüğü (TDK)* “Erteleme” (Erişim 1 Kasım 2024) .

<sup>2</sup> Jane Burka - Lenora Yuen, *Procrastination: Why You Do It, What To Do About It* (Boston: Addison Wesley Publishing Company, 1983), 5.

<sup>3</sup> Ritu Gupta vd., “Time perspective and procrastination in the workplace: An empirical investigation”, *Current Psychology* 31/2 (2012), 195-211.

<sup>4</sup> Angela Hsin Chun Chu - Jin Nam Choi, “Rethinking Procrastination: Positive Effects of “Active” Procrastination Behavior on Attitudes and Performance”, *The Journal of Social Psychology* 145/3 (2005), 245.

<sup>5</sup> Norman Milgram vd., “Procrastination and emotional upset: A typological model”, *Personality and Individual Differences* 13/12 (1992), 1309; William Knaus, “Procrastination, Blame, and Change”, *Journal of Social Behavior and Personality* 15/5 (2000), 157.

<sup>6</sup> Joseph Ferrari vd., *Procrastination and Task Avoidance: Theory, Research, and treatment* (Berlin: Springer Science & Business Media, 1995), 4-7.

<sup>7</sup> Tarık Solmuş, *İş ve Özel Yaşama Psikolojik Bakışlar* (İstanbul: Epsilon Yayınları, 2008), 78.

sürecin sonucu olarak ortaya çıktığı ifade edilmiştir. Erteleme ve iş erteleme nin ortaya çıkmasına yol açan döngüsel süreç şu şekildedir:<sup>8</sup>

- Birey işini veya görevini yerine getirmeye istek duymaktadır. Onun bu süreçte gönüllü veya isteksiz olması işi bitirme isteği duymasına engel değildir.
- Birey mevcut işini yapmak konusunda azimli olmaya kendini ikna etmek de yani kendini güdülemektedir.
- Birey işini yapmayı veya sorumluluklarını yerine getirmeyi herhangi bir sebep olmadan erteler.
- Birey işini erteleme nin olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendirmeye başlar.
- Birey işini erteleme nin sonuçlarını daha iyi görebilmek için bir süre daha görevlerini ötelemeye devam eder.
- Birey işini erteleme nin olumsuz yönlerinden dolayı bu davranışını sonlandırmak istemesine rağmen öteleme nin bazı olumlu tarafları olduğuna kendini inandırmaya çalışması sonucu erteleme davranışları sürekli tekrarlılık gösterir.

Erteleme kavramını tanımlama ve açıklamayla ilgili psikolojik kuramların çeşitli yaklaşımları vardır. Psikanalitik yaklaşım bağlamında Freud, erteleme nin kaynağı olarak egonun tehdi te karşı kaçınma davranışı sergilemesi yani egonun korunmasını göstermektedir.<sup>9</sup> Bilişsel yaklaşım ise erteleme nin kaynağı olarak kişinin mantığa uymayan inançlarını, nedensellik açıklamalarını ve engellemeye yol açan düşünce kalıpları kapsamında ele almaktadır.<sup>10</sup> Dav-

---

<sup>8</sup> Albert Ellis – William Knaus, *Overcoming procrastination: or, how to think and act rationally in spite of life's inevitable hassles* (New York: Signet Book Company, 1979), 6-10.

<sup>9</sup> Ferrari vd., *Procrastination and Task Avoidance: Theory, Research, and treatment*,

<sup>10</sup> Laurel Haycock vd., "Procrastination in college students: the role of self-efficacy and anxiety", *Journal Of Counseling and Development* 76/1 (1998), 319.

ranışçı yaklaşım kişinin erteleme davranışı sonucu kendini iyi hissederek ödüllendirmesi bağlamında pekiştirme süreçleri ve alışkanlıklar olarak ertelemeyi incelemiştir.<sup>11</sup> Psikodinamik yaklaşımcılar erteleme davranışlarının kaynağı olarak kişilerin erken çocukluk dönemlerini kabul etmektedirler. Çünkü çocukluk dönemi bireyin yetişkinliğini şekillendirdiği için bu dönemde yaşanan travma ve yetişkinlerin tutum ve davranışları kişinin erteleme davranışları göstermesine yol açmaktadır.<sup>12</sup> Varoluşçu yaklaşıma göre ise kişilerin yaşamlarını anlamlandırmaları ve kendilerini tanımları açısından erteleme davranışı göstermek bireyin özgürleşememesi ve sorumluluklarından kaçarak kendini kontrol edememesinden kaynaklanmaktadır.<sup>13</sup> Gestaltçı yaklaşımcılar da erteleme davranışının kökeninde bireylerin gündelik yaşamlarında geçmişte yaşadıkları şeylerden izler bulunması yani olayların etkisinden kurtulamadıkları için mevcut yükümlülüklerini ötelemenin bulunduğunu savunmuşlardır.<sup>14</sup>

Erteleme davranışının bireyler tarafından bilinçli olarak gerçekleştirilmesine yol açan birçok faktör vardır. Bunlardan birincisi bilişsel etmenlerdir. Ertelemeye yol açan bilişsel süreçlerin temelinde kişinin sahip olduğu düşünceler ile davranışları arasındaki uyum eksikliğinin bulunmasıdır.<sup>15</sup> Yani bireyin işi yapmak için kendini programlaması, güdülemesi ama sonuca yönelik herhangi bir adımda bulunmamasıdır. Ayrıca kişi hem işini zamanında yapmasının sonuçlarına hem diğer çalışanların işlerini öteleme süreçlerine hem de içinde yaşadığı toplumun görev bilincine verdiği değere göre birtakım olumsuz düşünceler geliştirmektedir. Böylece kişinin zihin dünyasında yer eden görev ve sorumlulukların ertelenmesine ilişkin düşünceler bilişsel süreçleri de kontrol altına alarak bireyin adım atmasını ve harekete

<sup>11</sup>Esther Rothblum vd., “Affective, cognitive, and behavioral differences between high and low procrastinators”, *Journal Of Counseling Psychology* 33/4 (1998), 389.

<sup>12</sup>Hugh Missildine M.D., “Poor Progress in School”, *Postgraduate Medicine* 35/2 (1964), 202.

<sup>13</sup> Ebru İkiz, *Psikolojik danışma ve psikoterapide kuramlar ve yenilikçi yaklaşımlar*. (Ankara: Nobel Yayınları, 2016), 85.

<sup>14</sup> Samuel Gladding, *Psikolojik Danışma - Kapsamlı Bir Meslek*, çev.Ahu Arıcıoğlu (Ankara: Nobel Yayınları, 2013), 215.

<sup>15</sup>Ronda L. Fee - June P. Tangney, “Procrastination: A Means of Avoiding Shame or Guilt?”, *Journal Of Social Behavior And Personality*, 15/5 (2000), 168.

geçmesini engellemektedir.<sup>16</sup> Ertelemeye yol açan ikinci etmen ise duyuşsal bileşenlerdir. Bireyin hissettiği kaygı, korku, heyecan veya utanma gibi duygular mevcut işi yapmaktan kişiyi alıkoyarak ertelemeye neden olmaktadır.<sup>17</sup> Bununla birlikte özellikle kaygı gibi kişinin öznel rahatsızlığını artıran duygular sadece işi ertelemeye değil bireyin gündelik yaşamında bile herhangi bir sürece hiç başlayamamasına da yol açabilmektedir. Ertelemeye yol açan üçüncü etmen ise davranışsal bileşenlerdir. Kişinin işiyle ilgili ya hiçbir eylemde bulunmaması ya bir kısmını yaparak geri kalanını ertelemesi ya da işini tamamlayamamayı alışkanlık haline dönüştürmesi gibi durumlar davranışsal bileşenler olarak ele alınmaktadır.<sup>18</sup> Diğer taraftan erteleme davranışı aktif ve pasif ya da iyimser ve kötümser olarak sınıflanmaktadır. Kötümser veya pasif erteleme davranışı, kişinin işiyle ilgili kaygı duyması ve baskı hissetmesi sonucu ertelemeye başvurmasıyken iyimser veya pozitif erteleme ise bireyin yapacağı işini hafife alması, kendine çok güvenmesi gibi sebeplerden dolayı sorumluluklarını yetiştiremeyerek erteleme davranışı sergilemesidir.<sup>19</sup>

Erteleme ve iş erteleme davranışıyla ilgili literatürde çeşitli kuramsal modeller bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Harris ve Sutton tarafından geliştirilen durumsal koşullar modelidir. İlgili modele göre kişinin bireysel özellikleri değil iş ortamı ve çevresel koşullar erteleme davranışına yol açmaktadır.<sup>20</sup> İkinci model ise Coote tarafından tasarlanan durumsal modeldir. Coote hem kişinin bireysel özellikleri hem de yaptığı işin koşullarının ortak bir sonucu olarak ertelemenin gerçekleştiğini ifade etmiştir.<sup>21</sup> Bir diğer model ise Eerde tarafından

---

<sup>16</sup> Solmuş, *İş ve Özel Yaşama Psikolojik Bakışlar*, 310.

<sup>17</sup> Burka - Yuen, *Procrastination: Why You Do It, What To Do About It*, 2.

<sup>18</sup> Solmuş, *İş ve Özel Yaşama Psikolojik Bakışlar*, 314.

<sup>19</sup> Chu - Choi, Rethinking Procrastination: Positive Effects of "Active" Procrastination Behavior on Attitudes and Performance, 246-247.

<sup>20</sup> Nancy Harris - Robert Sutton, "Task Procrastination In Organizations: A Framework Of Research", *Human Relations* 36/11 (1983), 998-991.

<sup>21</sup> Elizabeth A. Coote, *Procrastination In The Workplace: A Study Of The Dispositional And Situational Determinants Of The Delay Behavior At Work*, (The Graduate School of Tulane University, Doctoral Dissertation, 1987).

oluşturulmuş iş erteleme modelidir. Eerde'nin modeli de Coote gibi bireyin kişisel özelliklerinin ve çevresel faktörlerin birlikte iş erteleme davranışını tetiklediği ve aynı zamanda bu faktörlerin birbirini etkileme ve dönüştürme durumlarının da ertelemeye olan etkisinin göz ardı edilemeyeceğini varsaymaktadır.<sup>22</sup> Lonergan ve Maher tarafından geliştirilen iş karakteristikleri modeline göre de kişinin çalıştığı işin çalışma süresi, sağladığı kazanç, insani ilişkiler gibi iş verenin sağladığı niteliklerin yüksek olmasıyla iş erteleme davranışının ters orantılı gerçekleşeceği kabul edilmektedir.<sup>23</sup>

Gidilen yol ve itaat anlamlarına gelen din, kişinin yaratıcısı ile bağ kurmasına, kendisini tanımasına, dünyadaki bulunuş amacı ve sorumluluklarıyla ilgili ona yardımcı olacak hazır bilgiler sunmaktadır.<sup>24</sup> Dindarlık ise dinin kabul edilmesi ve yerine getirilmesini bireyden istediği şeylerin benimsenme derecesi yani dinin kişisel tarafıdır.<sup>25</sup> Dindarlığı yaş, cinsiyet, ekonomik durum, eğitim düzeyi, aile ve çevre gibi faktörler etkilemektedir.<sup>26</sup> İş erteleme davranışının din ve dindarlıkla ilişkisi bireylerin ertelemeye başa çıkabilmeleri bağlamındadır. Kur'ân-ı Kerîm'de ve hadislerde kişilerin yaptıkları işleri layıkıyla en güzel bir şekilde yapmaları durumunda Allah'ın sevgisini kazanacakları ve insanların sadece çalıştıkları kadar karşılık görecekları ifade edilmiştir.<sup>27</sup> Ayrıca erteleme davranışı göstermenin dini bakımdan şiddetle kişinin uzak durması istenen kul hakkı ve haksız kazanç gibi durumları bulunmaktadır. Çünkü ertelemeye bulunan kişi hem sorumluluklarını yerine getirmemekte hem aldığı ücreti hak etmemekte hem de yapılması gereken işin aksaması sonucu oluşacak birçok mağduriyete yol açmaktadır. Kur'ân'da kul hakkı haksız kazanç, hırsızlık, ticarete hile, yağma gibi maddi

<sup>22</sup> Wendelien V. Eerde, "Procrastination: Self-regulation in initiating aversive goals", *Applied Psychology*, 49/3 (2000), 376-378.

<sup>23</sup> Jennifer Lonergan - Karen J. Maher, "The Relationship Between Job Characteristics And Workplace Procrastination As Moderated By Locus Of Control", *Journal Of Social Behavior And Personality*, 15/5 (2000), 219.

<sup>24</sup> Mehmet Aydın, *Kuramlar Sosyolojisi* (İstanbul: Vadi Yayınları, 2000), 25-26.

<sup>25</sup> Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisine Giriş* (İstanbul: Dem Yayınları, 2016), 60.

<sup>26</sup> Abdurrahman Kurt, *İş Adamlarında Dindarlık ve Dünyevileşme* (Bursa: Emin Yayınları, 2009), 3-5.

<sup>27</sup> Hayreddin Karaman vd., *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007), el-Bakara 2/195; en-Necm 53/39; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhaki, *Şüabü'l-îmân*, 4 (334).

durumlar ve alay, gıybet, iftira gibi manevi konular bağlamında çok geniş bir şekilde ele alınmıştır.<sup>28</sup> Hadislerde de kul hakkının ahirete bırakılmaması ve helallik almanın mutlaka dünyada yapılması ısrarla vurgulanarak kişilerin eğer bu helalleşmeyi ahirete bırakırsa ibadetlerden kazandığı sevapları hak sahiplerine dağıtarak iflas edip cehenneme gideceği uyarısında bulunulmuştur.<sup>29</sup> Diğer taraftan din ve maneviyatın sürekli kişilere hatırlattığı affedicilik, sorumluluk sahibi olma, dürüstlük ve yardımseverlik gibi erdemler de bireylerin erteleme davranışları sergilemelerinin önüne geçmekte ve onların psikolojik iyi oluşlarına katkı sağlamaktadır.

Bu çalışma dindarlık ve erteleme davranışı arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Çalışmanın temel amacı “İşçilerin dindarlıkları ile erteleme davranışları arasında nasıl bir ilişki vardır?” sorusunu yanıtlamaktır. Cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve meslekte bulunma süresi değişkenlerine göre işçilerin dindarlıkları ve erteleme davranışlarının farklılığın araştırılması da hedeflenmektedir. Literatürde sadece işçiler üzerine yapılmış bir araştırma bulunmamasına rağmen beyaz yakalıları üzerine gerçekleştirilmiş çalışmalar bulunmaktadır.<sup>30</sup> Koç ve Karkı tarafından yapılan araştırmalarda Tuckman tarafından geliştirilen erteleme ölçeği kullanılmıştır.<sup>31</sup> Fakat o ölçek akademik ertelemeyi tespit etmeyi amaçlayan ve öğrenciler üzerinde geliştirilmiş bir ölçme aracıdır.<sup>32</sup> İşçilerin dindarlık ve erteleme davranışı ilişkisine dair

<sup>28</sup> Karaman vd., *Kur’ân Yolu*, el- Bakara 2/188; et- Tevbe 9/34; el-Kalem 68/11; en-Nisa 4/29.

<sup>29</sup> Ebû ‘Abdillâh Muhammed b. İsmâ‘îl el-Buhârî, *Mezâlim*, 10-48; Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc Müslim, *Birr* 15.

<sup>30</sup> Corey Hammer – Joseph Ferrari. “Differential Incidence of Procrastination Between Blueand White-Collar Workers” *Current Psychology: Developmental, Learning, Personality, Social*, 21/4, (2002), 335; Cevriye Gülebağlan, *Öğretmenlerin İşleri Son ana Erteleme Eğilimlerinin Mesleki Yeterlilik Algıları, Meslek Deneyimleri ve Branşları Bakımından Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Araştırma* (Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003); Merve Koç. *Çalışanların Örgütsel Bağlılığı ile İş Erteleme Davranışı Arasındaki İlişki* (Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019); Mohadese Babaie vd. “Assessment of Procrastination in Providing Nursing Care Among Iranian Nursing Staff”. *BMC Nursing* 21/343 (2022), 5.

<sup>31</sup> Merve Koç, *Çalışanların Örgütsel Bağlılığı ile İş Erteleme Davranışı Arasındaki İlişki* (Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019); Ahmet Karkı, *İş Özellikleri ve Örgüt Kültürünün İş Erteleme Davranışı Üzerindeki Etkisinde Dış Kontrol Odaklılığın Düzenleyici Rolü* (Hitit Üniversitesi, Doktora Tezi, 2023).

<sup>32</sup> Bruce Tuckman, “The Development and Concurrent Validity of the Procrastination Scale”, *Educational and Psychological Measurement*, 51/2 (1991), 476.

müstakil bir çalışma yoktur. Bu açıdan çalışmanın alana katkı sağlaması hedeflenmektedir. Diğer taraftan çeşitli örneklem grupları üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarda ise dindarlığın yükselmesiyle erteleme davranışlarının azaldığı tespit edilmiştir.<sup>33</sup>

## 1. Yöntem

Çalışma ilişkisel tarama modelinde ampirik bir araştırma olup, dindarlık ile erteleme davranışı arasındaki ilişkiyi incelemeyi hedeflemektedir. Bu model iki yada daha çok sayıdaki değişkenlerin ilişkisini araştırmayı amaçlayan tarama modelidir. İlişkisel tarama da değişkenlerin birlikte farklılaşıp farklılaşmadığı, eğer değişme varsa ise de bunun nasıl olduğunun bulunması amaçlanmaktadır.<sup>34</sup> Araştırma kapsamında örneklem olarak ülkemizde çalışan tüm işçilerden veri toplanması mümkün olmadığı için erteleme davranışını yansıttığı düşünülen Konya’da bulunan işletmelerde çalışan işçiler çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamında Selçuk Üniversitesi İ.F. Bilimsel Etik ve Değerlendirme Kurulundan 25.04.2024 tarih ve 742144 sayılı gerekli izinler alınmıştır.

<sup>33</sup> Hajar Akbarnejhad – Shahrbanoo, Ghahari. “Relationship between Spirituality-based Lifestyle and Procrastination among Employed Women in Iran”. *Biology and Medicine* 9/1, (2017), 369; Sema Abanoz. *İbadet Erteleme Ölçeği Geliştirilmesi ve 18-65 Yaş Arası Bireylerde Erteleme, Dini Tutum ve Genel Erteleme İlişkisinin İncelenmesi* (Kırıkkale Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024); Hilal Sena Teke. *Yetişkinlerde Maneviyatın Erteleme Davranışı ve Yetersizlik Duygusuyla İlişkisi* (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024); Duygu Verim. *Yetişkin Bireylerde Erteleme ve Dindarlık İlişkisi* (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024).

<sup>34</sup> Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Nobel Yayınları, 2011), 76.

**1.1. Çalışma Grubunun Özellikleri:** Katılımcıların %56,6'sı (s=504) "erkek", %43,4'ü (s=387) "kadın" dır. Araştırma örnekleminin %46,8'i (s=417) "40 yaş altı", %53,2'si (s=474) "40 ve üstü" yaş grubundandır. Ayrıca örneklemin %49,8'i (s=444) "lise altı", %50,2'i (s=447) "lise ve üstü" eğitim düzeyindedir. Katılımcıların meslekte bulunma süresi ise %47,9'u (s=427) "20 yıl altı", %52,1'i (s=464) "20 yıl ve üstü" dür.

**1.2. Ölçme Araçları:** Çalışma verileri anket tekniğiyle toplanmıştır. Çalışma kapsamında kişisel bilgi formu, yetişkin erteleme envanteri ve dini tutum ölçeğinin yer aldığı anket form oluşturulmuştur.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmaya dahil edilenlerin cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve meslekte bulunma süreleri hakkında sorular bulunmaktadır.

Yetişkin Erteleme Envanteri Ölçeği: Ölçek, yetişkin bireylerde erteleme düzeyini bulgulamak için McCown ve Johnson tarafından geliştirilerek literatüre kazandırılmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Bilge Uzun Özer tarafından yapılmıştır.<sup>35</sup> Likert türü olan ölçek on beş maddedir. Puanlaması beşli (1=Hiç Katılmıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) derecelendirme şeklinde yapılan ölçek tek faktörlüdür. Ölkekten alınabilecek puan aralığı en alt 15 iken en üst ise 75'dir. Uzun Özer ölçeğin Cronbach Alpha değerini 0,71 olarak saptamış, mevcut araştırmada ise 0,70 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geçerliliğinin de kabul edilebilir düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Ok-Dini Tutum Ölçeği: Ok tarafından dindarlığı ölçmek amacıyla literatüre kazandırılmıştır.<sup>36</sup> Ok Dini Tutum Ölçeği sekiz maddedir ve likert türü bir ölçektir. Biliş, duygu, ilişki ve davranış şeklinde dört faktörlü olan ölçeğin puanlaması beşli derecelendirme (1=Hiç Katılmıyorum, 5=Çoğuna Katılıyorum) şeklinde yapılmaktadır. Ölkekten alınabilecek puan aralığı en

<sup>35</sup> Bilge Uzun Özer, "Psychometric Properties of Adult Inventory of Procrastination in a Turkish Sample", *Journal Of Adult Development*, 21/2 (2013), 45.

<sup>36</sup> Üzeyir Ok. "Dini Tutum Ölçeği: Ölçek Geliştirme ve Geçerlik Çalışması" *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 8/2 (2011), 530.

alt 8 iken en üst ise 40'dır. Geliştirici ölçeğin Cronbach Alpha değerini 0,91 olarak tespit etmiş, araştırmada ise 0,77 olarak bulunmuştur.

**1.3. Hipotezler:** Araştırmanın temel sorusu (İşçilerin dindarlıkları ile erteleme davranışları arasında nasıl bir ilişki vardır?) çerçevesinde şu hipotezler belirlenmiştir:

H<sub>1</sub>: Erteleme davranışı ve dindarlık arasında negatif ve anlamlı bir ilişki vardır.

H<sub>2</sub>: Dindarlık erteleme davranışını olumsuz yönde etkilemektedir.

H<sub>3</sub>: Erteleme davranışı ve dindarlık demografik değişkenlere göre farklılaşmaktadır.

H<sub>3a</sub>: Erteleme davranışı ve dindarlık cinsiyet değişkenine göre farklılaşmaktadır. Kadınlar erkeklere göre daha dindar, erkekler ise daha fazla erteleme davranışı göstermektedirler.

H<sub>3b</sub>: Erteleme davranışı ve dindarlık yaş değişkenine göre farklılaşmaktadır. Yaş arttıkça dindarlık artmakta, erteleme davranışı ise azalmaktadır.

H<sub>3c</sub>: Erteleme davranışı ve dindarlık eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmaktadır. Eğitim düzeyi azaldıkça dindarlık artmakta, erteleme davranışı ise azalmaktadır.

H<sub>3d</sub>: Erteleme davranışı meslekte bulunma yılı değişkenine göre farklılaşmaktadır. Meslekte bulunma süresi arttıkça erteleme davranışı azalmaktadır.

**1.4. Verilerin Toplanması ve İstatiksel Analizi:** Çalışma kapsamında oluşturulan anket formlar 10 Mayıs ve 21 Ekim 2024 tarihleri arasında Konya’da bulunan AYD Otomotiv, Konya Şeker, Konya Kağıt, Konya Çimento ve Yumak Otomotiv vardiyalı çalışma saatlerinden dolayı birçok kez ziyaret edilerek mavi yakalı yani işçi statüsünde çalışan kişilere insan kaynakları birimiyle koordineli olarak dağıtılmıştır. Uygulama sonucunda 1020 anket formuna ulaşılmış ve veri temizleme işlemi gerçekleştirildikten sonra 129 adet anket formu eksik doldurulduğu için araştırmaya dahil edilmemiştir. 891 adet anket formu değerlendirilmiş ve elde edilen verilerin analizinde SPSS 25 paket programı kullanılmıştır. Çalışma kapsamında toplanan verilerin normal dağılım gösterip göstermeme durumuna göre analiz için kullanılacak testleri belirlemek için verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmıştır:

**Tablo 1. Erteleme ve Dindarlık Ölçeklerinin Çarpıklık ve Basıklık Bulguları**

|                    | Çarpıklık | Basıklık |
|--------------------|-----------|----------|
| Erteleme Davranışı | -,134     | -1,668   |
| Biliş              | ,327      | -1,222   |
| Duygu              | ,314      | -1,155   |
| Davranış           | ,194      | -1,325   |
| İlişki             | ,209      | -1,453   |
| Dindarlık Toplam   | ,118      | -1,472   |

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu için verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir.<sup>37</sup> Araştırma kapsamında toplanan veriler normal dağılım gösterdiği için verilerin analizinde Pearson korelasyon analizi ve T testi kullanılmıştır.

<sup>37</sup> Darren George – Paul Mallery. *SPSS for Windows* (Boston: Allyn & Bacon Yayınları, 2010), 85-87.

## 2. Bulgular

Bu bölümde işçilerin erteleme davranışı ve dindarlıkları arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmanın hipotezleri doğrultusunda gerçekleştirilmiş veri analizleri yapılmıştır.

### 2.1. Erteleme Davranışı ile Dindarlık Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular:

**Tablo 2. Yetişkin Erteleme Envanteri Ölçeği ile Ok Dini Tutum Ölçeği ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular**

|          | Dindarlık | Biliş  | Duygu  | Davranış | İlişki |
|----------|-----------|--------|--------|----------|--------|
|          | r         | r      | r      | r        | r      |
| Erteleme | -,94**    | -,89** | -,88** | -,87**   | -,90** |

\*\*p<.01

Gerçekleştirilen korelasyon analizine göre erteleme davranışı ile dindarlık arasındaki ilişkinin negatif yönde güçlü düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu, işçilerin dindarlık puanları yükseldikçe erteleme davranışlarının azaldığı tespit edilmiştir ( $r=-,947$ ,  $p<0,01$ ). Erteleme davranışının dindarlığın alt boyutlarıyla ilişkilerine baktığımızda biliş ( $r=-,899$ ,  $p<0,01$ ), duygu ( $r=-,889$ ,  $p<0,01$ ), davranış ( $r=-,876$ ,  $p<0,01$ ) ve ilişki ( $r=-,904$ ,  $p<0,01$ ) ile istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönde ve güçlü düzeyde ilişkiler olduğu saptanmıştır.

**Tablo 3. Dindarlık ve Erteleme Davranışı Arasındaki İlişki (Regresyon analizi, Enter metot)**

|                                      | $\Delta R^2$ | $\beta$ | t     | F      | P       |      |
|--------------------------------------|--------------|---------|-------|--------|---------|------|
|                                      | .947         | .896    | -1.91 | -87,56 | 7668,27 | .000 |
| Bağımsız Değişken: Dindarlık         |              |         |       |        |         |      |
| Bağımlı Değişken: Erteleme Davranışı |              |         |       |        |         |      |

Tablo 3'te görüldüğü üzere, dindarlık, erteleme davranışı üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir ve dindarlık, erteleme davranışındaki değişimin %89,6'sını açıkladığı saptanmıştır.

Beta katsayıları, dindarlık ile erteleme davranışı arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğunu işçilerin dindarlıkları yükseldikçe erteleme davranışlarının azaldığını göstermektedir ( $\beta=-1.91$ ,  $t=-87.56$ ,  $p=.000$ ).

## 2.2. Erteleme Davranışı ve Dindarlık ile Diğer Değişkenler Arasındaki İlişkiye

### Dair Bulgular:

**Tablo 4. Sosyodemografik Değişkenlere Göre İşçilerin Erteleme Davranışına İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları**

| Değiş-<br>ken | B          | S. Hata     | $\beta$  | t     | p    |
|---------------|------------|-------------|----------|-------|------|
| Cinsiyet      | 37,311     | ,652        | ,877     | 57,21 | ,000 |
| Yaş           | -2,065     | ,562        | -,049    | -3,67 | ,000 |
| Eğitim        | 1,004      | ,465        | ,024     | 2,15  | ,031 |
| Meslek S      | -2,504     | ,563        | -,059    | -4,44 | ,000 |
|               | $R^2=.911$ | $F=2282,68$ | $P<.001$ |       |      |

Tablo 4'e göre, işçilerin cinsiyet( $\beta=.877$ ,  $t=57.21$ ,  $p=.000$ ) ve eğitim düzeyinin( $\beta=.024$ ,  $t=2,15$   $p=.031$ ) pozitif ve anlamlı, yaş( $\beta=-.049$ ,  $t=-3,67$   $p=.000$ ) ve meslekte bulunma süresinin( $\beta=-.059$ ,  $t=-4,44$   $p=.000$ ) negatif ve anlamlı bir şekilde erteleme davranışını yordadığı tespit edilmiştir.

**Tablo 5. Sosyodemografik Değişkenlere Göre İşçilerin Dindarlığına İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları**

| Değişken | B          | S. Hata     | $\beta$  | t     | p    |
|----------|------------|-------------|----------|-------|------|
| Cinsiyet | 38,554     | ,595        | ,906     | 64,75 | ,000 |
| Yaş      | -2,688     | ,550        | -,064    | -4,88 | ,000 |
| Eğitim   | ,892       | ,470        | ,021     | 1,89  | ,058 |
|          | $R^2=.909$ | $F=2973,97$ | $P<.001$ |       |      |

Tablo 5'e göre, işçilerin cinsiyetinin ( $\beta=.906$ ,  $t=64,75$ ,  $p=.000$ ) pozitif ve anlamlı, yaşın ( $\beta=-.064$ ,  $t=-4,88$ ,  $p=.000$ ) negatif ve anlamlı, eğitim düzeyinin ( $\beta=.021$ ,  $t=1,89$ ,  $p=.058$ ) ise pozitif bir şekilde dindarlığı yordadığı tespit edilmiştir.

**Tablo 6. Erteleme Davranışı ile Cinsiyet Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular**

|          | Cinsiyet | Ortalama | Standart Sapma | t Değeri | F     | p    |
|----------|----------|----------|----------------|----------|-------|------|
| Erteleme | Kadın    | 20,50    | 5,30           | -96,81   | 81,28 | ,000 |
|          | Erkek    | 61,03    | 7,18           |          |       |      |

Tablo 6'ya göre, erkeklerin erteleme davranışı ortalaması ( $x=61,03$ ) kadınların ortalama puanlarından ( $x=20,50$ ) daha yüksektir. Gerçekleştirilen t testi sonucunda erteleme davranışı puanları bakımından iki grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu ve erkek işçi grubunun daha yüksek erteleme davranışı puanlarına sahip olduğu tespit edilmiştir ( $p<0,05$ ).

**Tablo 7. Dindarlık ile Cinsiyet Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular**

|          | Cinsiyet | Ortalama | Standart Sapma | t Değeri | F     | p     |
|----------|----------|----------|----------------|----------|-------|-------|
| Dindar   | Kadın    | 32,58    | 4,01           | 58,06    | 23,08 | 0,000 |
|          | Erkek    | 13,87    | 5,27           |          |       |       |
| Biliş    | Kadın    | 8,04     | 1,56           | 46,67    | 10,38 | 0,001 |
|          | Erkek    | 3,45     | 1,30           |          |       |       |
| Duygu    | Kadın    | 8,03     | 1,65           | 45,30    | 4,15  | 0,042 |
|          | Erkek    | 3,42     | 1,29           |          |       |       |
| Davranış | Kadın    | 8,01     | 1,32           | 42,78    | 10,29 | 0,001 |
|          | Erkek    | 3,53     | 1,69           |          |       |       |
| İlişki   | Kadın    | 8,56     | 1,58           | 46,76    | 1,52  | 0,218 |
|          | Erkek    | 3,45     | 1,64           |          |       |       |

Elde edilen bulgulara göre, kadınların hem dindarlık puanlarının ortalamasının ( $x=32,58$ ) erkeklerin ortalama puanlarından ( $x=13,87$ ) hem de alt boyut [biliş ( $x=8,04/3,45$ ), duygu ( $x=8,03/3,42$ ), davranış ( $x=8,01/3,53$ ) ve ilişki ( $x=8,56/3,45$ )] puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Gerçekleştirilen t testi sonucunda dindarlık puanları bakımından iki grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ( $p<0,05$ ). Ayrıca dindarlığın alt boyutlarından ilişki boyutu hariç diğer boyutların puanları olarak da kadın ve erkek grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ( $p<0,05$ ).

**Tablo 8. Erteleme Davranışı ile Yaş Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular**

| Yaş         | Ortalama | Standart Sapma | t Değeri | F      | p    |
|-------------|----------|----------------|----------|--------|------|
| 40 yaş altı | 57,29    | 12,54          | 23,34    | 181,07 | ,000 |
| 40 ve Üstü  | 31,23    | 19,53          |          |        |      |

Tablo 8'e göre, 40 altı yaş grubundaki işçilerin erteleme davranışı puanlarının ortalaması ( $x=57,29$ ) 40 ve üstü yaş grubundaki işçilerin ortalama puanlarından ( $x=31,23$ ) daha yüksektir. T testi sonucunda ise erteleme davranışı puanları açısından iki grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu ve 40 yaşın altındaki işçiler grubunun daha yüksek erteleme davranışı puanlarına sahip olduğu tespit edilmiştir ( $p<0,05$ ).

**Tablo 9. Dindarlık ile Yaş Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular**

|           | Yaş         | Ortalama | S.S. | t      | F      | p     |
|-----------|-------------|----------|------|--------|--------|-------|
| Dindarlık | 40 yaş altı | 15,84    | 7,28 | -20,19 | 43,55  | 0,000 |
|           | 40 ve Üstü  | 27,41    | 9,76 |        |        |       |
| Biliş     | 40 yaş altı | 3,86     | 1,70 | -20,44 | 139,59 | 0,000 |
|           | 40 ve Üstü  | 6,84     | 2,60 |        |        |       |
| Duygu     | 40 yaş altı | 3,84     | 1,79 | -19,99 | 128,04 | 0,000 |
|           | 40ve Üstü   | 6,82     | 2,62 |        |        |       |
| Davranış  | 40 yaş altı | 4,02     | 2,02 | -17,71 | 30,60  | 0,000 |
|           | 40ve Üstü   | 6,76     | 2,58 |        |        |       |

|        |             |      |      |        |       |       |
|--------|-------------|------|------|--------|-------|-------|
| İlişki | 40 yaş altı | 4,11 | 2,39 | -16,80 | 34,75 | 0,000 |
|        | 40ve Üstü   | 7,04 | 2,80 |        |       |       |

40 ve üstü yaş grubundaki işçilerin hem dindarlık puanlarının ortalamasının ( $x=27,41$ ) 40 altı yaş grubundaki işçilerin ortalama puanlarından ( $x=15,84$ ) hem de alt boyut [biliş ( $x=6,84/3,86$ ), duygu ( $x=6,82/3,84$ ), davranış ( $x=6,76/4,02$ ) ve ilişki ( $x=7,04/4,11$ )] puanlarından daha yüksektir. Gerçekleştirilen t testi sonucunda dindarlık puanları bakımından ve dindarlığın alt boyutları açısından 40 yaş altı ve 40 yaş üstü gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ( $p<0,05$ ).

**Tablo 10. Erteleme Davranışı ile Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular**

|          | Eğitim    | Ortalama | S.S.  | t Değeri | F     | p    |
|----------|-----------|----------|-------|----------|-------|------|
| Erteleme | Lise altı | 35,75    | 20,23 | -11,60   | 35,67 | ,000 |
|          | Lise Üstü | 51,05    | 19,11 |          |       |      |

Tablo 10'a göre, Lise ve üstü eğitim düzeyi grubundaki işçilerin erteleme davranışı puanlarının ortalamasının ( $x=51,05$ ) Lise altı grubundaki işçilerin ortalama puanlarından ( $x=35,75$ ) daha yüksek olduğu görülmektedir. Yapılan t testi neticesinde erteleme davranışı puanları açısından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunarak lise ve üstü eğitim düzeyinde olan işçi grubunun daha yüksek erteleme davranışı puanlarına sahip olduğu tespit edilmiştir ( $p<0,05$ ).

**Tablo 11. Dindarlık ile Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular**

|           | Eğitim     | Ortalama | S.S.  | t     | F     | p     |
|-----------|------------|----------|-------|-------|-------|-------|
| Dindarlık | Lise altı  | 25,40    | 10,19 | 10,24 | 4,69  | 0,031 |
|           | Liseve     | 18,62    | 9,53  |       |       |       |
| Biliş     | Lise altı  | 6,11     | 2,61  | 7,56  | ,714  | 0,398 |
|           | LiseveÜstü | 4,79     | 2,60  |       |       |       |
| Duygu     | Lise altı  | 6,16     | 2,80  | 8,40  | 43,55 | 0,000 |

|          |            |      |      |       |       |       |
|----------|------------|------|------|-------|-------|-------|
|          | LiseveÜstü | 4,69 | 2,40 |       |       |       |
| Davranış | Lise altı  | 6,27 | 2,59 | 9,09  | 1,10  | 0,294 |
|          | LiseveÜstü | 4,69 | 2,58 |       |       |       |
| İlişki   | Lise altı  | 6,84 | 3,05 | 12,65 | 54,67 | 0,000 |
|          | LiseveÜstü | 4,50 | 2,45 |       |       |       |

Elde edilen bulgulara göre, lisenin altı eğitim düzeyindeki işçilerin hem dindarlık puanlarının ortalamasının ( $x=25,40$ ) lise ve üstü eğitim düzeyindeki işçilerin ortalama puanlarından ( $x=18,62$ ) hem de alt boyut [biliş ( $x=6,11/4,79$ ), duygu ( $x=6,16/4,69$ ), davranış ( $x=6,27/4,69$ ) ve ilişki ( $x=6,84/4,50$ )] puanlarından daha yüksektir. Gerçekleştirilen t testi neticesinde dindarlık puanları açısından eğitim düzeyi grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur ( $p<0,05$ ). Bununla birlikte dindarlığın alt boyutlarından duygu ve ilişki puanları açısından da eğitim düzeyi grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p<0,05$ ).

**Tablo 12. Erteleme Davranışı ile Meslekte Bulunma Süresi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular**

|             | Meslek S.   | Ortalama | S.S.  | t Değeri | F      | p    |
|-------------|-------------|----------|-------|----------|--------|------|
| Erteleme D. | 20 yıl altı | 57,50    | 12,29 | 25,25    | 161,60 | ,000 |
|             | 20 ve Üstü  | 30,48    | 19,15 |          |        |      |

Tablo 12’ye göre, meslekte bulunma süresi “20 yıl altı” olan işçilerin erteleme davranışı puanlarının ortalamasının ( $x=57,50$ ) meslekte bulunma süresi “20 ve üstü” olan işçilerin ortalama puanlarından ( $x=30,48$ ) daha yüksek olduğu bulunmuştur. T testi neticesinde ise erteleme davranışı puanları bakımından meslek süresi grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ( $p<0,05$ ).

### 3. Tartışma

Araştırmanın temel sorusu olan “İşçilerin dindarlıkları ile erteleme davranışları arasında nasıl bir ilişki vardır?” kapsamında oluşturulan hipotezlerden ilki olan “Erteleme davranışı ve dindarlık arasında negatif ve anlamlı bir ilişki vardır” hipotezini test etmek için korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan korelasyon analizi neticesinde, dindarlık ile erteleme davranışı arasındaki ilişkinin negatif yönde güçlü düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu, işçilerin dindarlık puanları yükseldikçe erteleme davranışlarının azaldığı bulunmuş ve çalışmanın  $H_1$  hipotezi doğrulanmıştır ( $r=-,947$ ,  $p<0,01$ ). Ayrıca erteleme davranışının dindarlığın alt boyutlarıyla ilişkilerine baktığımızda biliş ( $r=-,899$ ,  $p<0,01$ ), duygu ( $r=-,889$ ,  $p<0,01$ ), davranış ( $r=-,876$ ,  $p<0,01$ ) ve ilişki ( $r=-,904$ ,  $p<0,01$ ) ile istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönde ve güçlü düzeyde ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte dindarlık, erteleme davranışındaki değişimin %89,6’sını açıkladığı saptanmış ve Beta katsayıları, dindarlık ile erteleme davranışı arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğunu işçilerin dindarlıkları yükseldikçe erteleme davranışlarının azaldığını gösterdiği için çalışmanın  $H_2$  hipotezi doğrulanmıştır ( $\beta=-1.91$ ,  $t=-87.56$ ,  $p=.000$ ). Literatürdeki çalışmalara bakıldığında, işçilerde erteleme davranışı ile dindarlık ilişkisine yönelik bir araştırma olmadığı için çalışma verileriyle birlikte değerlendirebileceğimiz erteleme ve dindarlıkla ilgili araştırmalar incelenmiştir. Bu bağlamda gerçekleştirilen çalışmalarda maneviyatın ve dindarlığın kişilerin erteleme davranışlarını azalttığı tespit edilmiş ve araştırma sonucunda ulaşılan erteleme davranışı ile dindarlık arasındaki ilişkinin negatif yönde bulunması literatürdeki çalışmalar tarafından desteklenmiştir.<sup>38</sup> Kur’an ve hadislerde kişilerin yaptıkları işleri layıkıyla en güzel bir şekilde yapmaları, bir işi bitirmeden diğerine başlamamaları ve ertelemenin yol açacağı kul hakkı

<sup>38</sup> Akbarnejhad – Ghahari. “Relationship between Spirituality-based Lifestyle and Procrastination among Employed Women in Iran”. *Biology and Medicine*, 369; Abanoz, *İbadet Erteleme Ölçeği Geliştirilmesi ve 18-65 Yaş Arası Bireylerde Erteleme, Dini Tutum ve Genel Erteleme İlişkisinin İncelenmesi* 46; Teke, *Yetişkinlerde Maneviyatın Erteleme Davranışı ve Yetersizlik Duygusuyla İlişkisi*,82; Verim, *Yetişkin Bireylerde Erteleme ve Dindarlık İlişkisi*,93.

gibi durumlardan mutlaka uzak durmalarının ifade edilmesi bağlamında işçilerin dindarlıkları ile erteleme davranışları arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğu değerlendirilebilir. Ayrıca dinin hem dünyalık işlerde ve ibadetlerde ertelemeyi yasaklaması hem de maddi gelirin sağlandığı iş yerlerinde helal kazancı yüceltmesinin dindar işçilerin erteleme davranışı puanlarının düşük olduğu yorumu yapılabilir.

Araştırmanın üçüncü hipotezinin birinci alt hipotezini (Erteleme davranışı ve dindarlık cinsiyet değişkenine göre farklılaşmaktadır. Kadınlar erkeklere göre daha dindar, erkekler ise daha fazla erteleme davranışı göstermektedirler) test etmek amacıyla t testi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, erkeklerin erteleme davranışı ortalaması ( $x=61,03$ ) kadınların ortalama puanlarından ( $x=20,50$ ) daha yüksektir. Gerçekleştirilen t testi neticesinde erteleme davranışı puanları bakımından kadınlar ve erkekler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu ve erkek işçi grubunun daha yüksek erteleme davranışı puanlarına sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kadınların hem dindarlık puanlarının ortalaması ( $x=32,58$ ) erkeklerin ortalama puanlarından ( $x=13,87$ ) hem de alt boyut [biliş ( $x=8,04/3,45$ ), duygu ( $x=8,03/3,42$ ), davranış ( $x=8,01/3,53$ ) ve ilişki ( $x=8,56/3,45$ )] puanları daha yüksektir. Yapılan t testi sonucunda dindarlık puanları bakımından kadın ve erkek grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. Dindarlığın alt boyutlarından ilişki boyutu hariç diğerlerinin puanları bakımından da kadın ve erkek işçiler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuş ve araştırmanın  $H_{3a}$  hipotezi doğrulanmıştır. Böylece kadınların erkeklere göre daha dindar olduğu ve erteleme davranışları bakımından da erkeklerin kadınlara göre erteleme puanlarının daha yüksek olduğunun tespit edilmesi literatürdeki çalışmalar tarafından da desteklenmektedir.<sup>39</sup> Ayrıca alanyazında araştırma sonucundan farklı olarak hem erteleme davranışının hem de dindarlığın cinsiyete göre farklılaşmadığı

<sup>39</sup> Murat Balkis. *Öğretmen Adaylarının Davranışlarındaki Erteleme Eğiliminin, Düşünme ve Karar Verme Tarzları ile İlişkisi* (Dokuz Eylül Üniversitesi, Doktora Tezi, 2006); Mehmet Kandemir. *Akademik Erteleme Davranışını Açıklayıcı Bir Model*. (Gazi Üniversitesi, Doktora Tezi, 2010); Mehmet Emrullah Duran, “Bakım Verme Yükü ve Dindarlık: Hasta Bakıcılar Üzerine Nicel Bir Araştırma”, *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26/26 (2024); Teke, *Yetişkinlerde Maneviyatın Erteleme Davranışı ve Yetersizlik Duygusuyla İlişkisi*.

veya erkeklerin daha dindar, kadınların ise erteleme eğilimlerinin daha yüksek olduğu çalışmalarda bulunmaktadır.<sup>40</sup> Diğer taraftan kadınların erkeklere göre dindarlık puanlarının yüksek, erteleme davranışı puanlarının ise daha düşük olmasına neden olan birtakım faktörler bulunmaktadır. Öncelikle kadınların dinin emirlerine uyma eğilimlerinin daha fazla olması ve onların erkeklere göre kendilerini daha güçsüz hissetmeleridir.<sup>41</sup> Çünkü dinin sığınma ve güçlü bir aşkın varlığına güvenme fonksiyonu kendini fizyolojik veya psikolojik güçsüz hissedenden bireyler için önemli bir motivasyon kaynağıdır. Bununla birlikte kadınların erkeklere göre hem gündelik yaşamda hem de çalışma hayatında daha fazla engellenmelere ve ayrımcılığa uğramaları onların sahip oldukları şeylere ve işlerine daha özenle yaklaşmalarını sağlayarak erteleme davranışlarından kaçınmalarında etkili olduğu değerlendirilebilir.

Araştırmanın üçüncü hipotezinin ikinci alt hipotezini (Erteleme davranışı ve dindarlık yaş değişkenine göre farklılaşmaktadır. Yaş arttıkça dindarlık artmakta, erteleme davranışı ise azalmaktadır) test etmek amacıyla t testi gerçekleştirilmiştir. Buna göre, 40 altı yaş grubundaki işçilerin erteleme davranışı puanlarının ortalamasının ( $x=57,29$ ) 40 ve üstü yaş grubundaki işçilerin ortalama puanlarından ( $x=31,23$ ) puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan t testi ile erteleme davranışı puanları bakımından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu ve 40 yaşın altındaki işçiler grubunun daha yüksek erteleme davranışı puanlarına sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca 40 ve üstü yaş grubundaki işçilerin hem dindarlık puanlarının ortalamasının ( $x=27,41$ ) 40 altı yaş grubundaki işçilerin ortalama puanlarından ( $x=15,84$ ) hem de alt boyut [biliş ( $x=6,84/3,86$ ), duygu ( $x=6,82/3,84$ ), davranış ( $x=6,76/4,02$ ) ve ilişki ( $x=7,04/4,11$ )] puanlarından daha yüksektir. Gerçekleştirilen t testi sonucunda dindarlık puanları açısından ve dindarlığın alt boyutları

<sup>40</sup> Gülebağlan, *Öğretmenlerin İşleri Son ana Erteleme Eğilimlerinin Mesleki Yeterlilik Alguları, Meslek Deneyimleri ve Branşları Bakımından Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Araştırma*; Pınar Yazıcı. *Bireylerde Kendini Aldatma ve Mükemmeliyetçiliğin Erteleme Davranışı ile ilişkisi*. (Üsküdar Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2021); Gamze Aydın. *Yetişkinlerde Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Erteleme Davranışı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. (İstanbul Kent Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024); Verim. *Yetişkin Bireylerde Erteleme ve Dindarlık ilişkisi*.

<sup>41</sup> Nevzat Tarhan, *Kadın Psikolojisi* (İstanbul: Nesil Yayınları, 2005), 357.

bakımından iki grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmış ve araştırmanın  $H_{3b}$  hipotezi doğrulanmıştır. Literatürdeki birçok çalışma araştırmada tespit edilen yaştan artmasıyla erteleme davranışlarının azalması ve dindarlığın artması bulgusunu desteklemektedir.<sup>42</sup> Bu bağlamda işçilerin yaşları yükseldikçe sahip oldukları bilgi ve tecrübenin onlara kazandırdığı olgunlaşmanın da kişileri dine yaklaştırdığı ve erteleme davranışlarının azalmasına katkı sağladığı yorumu yapılabilir. Ayrıca alanyazıda dindarlığın ve erteleme davranışının yaş değişkenine göre farklılaşmadığını gösteren çalışmalarda bulunmaktadır.<sup>43</sup> Diğer taraftan genç işçilerde erteleme davranışlarının daha yüksek görülmesi tecrübe eksikliğinden kaynaklı erteleme davranışının sonucunu bilememe, gençliğin verdiği yüksek risklerden çekinmeme, sorumluluk bilincinin tam oluşmaması veya mevcut duruma yada iş şartlarına bir tepki bağlamında ele alınabilir. Bununla birlikte işçilerin yaşları ilerledikçe düşüncelerinin daha belirginleşmesi ve şüphe veya eleştirel bakış açısının azalması bağlamında da dindarlığın yüksek olması değerlendirilebilir.

Araştırmanın üçüncü hipotezinin üçüncü alt hipotezini (Erteleme davranışı ve dindarlık eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmaktadır. Eğitim düzeyi azaldıkça dindarlık artmakta, erteleme davranışı ise azalmaktadır) test etmek amacıyla t testi gerçekleştirilmiştir. Lise ve üstü eğitim düzeyi grubundaki işçilerin erteleme davranışı puanlarının ortalamasının ( $x=51,05$ ) Lise altı grubundaki işçilerin ortalama puanlarından ( $x=35,75$ ) puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan t testi neticesinde erteleme davranışı puanları açısından iki grup arasında istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılık olduğu ve lise ve üstü eğitim düzeyinde olan işçi grubunun daha yüksek erteleme davranışı puanlarına sahip olduğu

<sup>42</sup> Gülebağlan, Öğretmenlerin İşleri Son ana Erteleme Eğilimlerinin Mesleki Yeterlilik Alguları, Meslek Deneyimleri ve Branşları Bakımından Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Araştırma; Nalan Koçer, Sosyal Destek ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Genel Erteleme Davranışına Etkisi (İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023); Verim. Yetişkin Bireylerde Erteleme ve Dindarlık ilişkisi; Teke, Yetişkinlerde Maneviyatın Erteleme Davranışı ve Yetersizlik Duygusuyla ilişkisi.

<sup>43</sup> Melike Cömert. Okul Yöneticilerinin Ertelemecilik Davranışları, İş Yükleri ve Kişilik Özelliklerine İlişkin Alguları. (İnönü Üniversitesi, Doktora Tezi, 2009); Acar, Eğitim Yöneticilerinin Karar Verme Stillerinin Erteleme Davranışı ile ilişkisi.

saptanmıştır ( $p<0,05$ ). Lisenin altı eğitim düzeyindeki işçilerin hem dindarlık puanlarının ortalamasının ( $x=25,40$ ) lise ve üstü eğitim düzeyindeki işçilerin ortalama puanlarından ( $x=18,62$ ) hem de alt boyut [biliş ( $x=6,11/4,79$ ), duygu ( $x=6,16/4,69$ ), davranış ( $x=6,27/4,69$ ) ve ilişki ( $x=6,84/4,50$ )] puanlarından daha yüksektir. Gerçekleştirilen t testi sonucunda dindarlık puanları bakımından lise ve üstü eğitim düzeyi grubu ile lise altı grubu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Dindarlığın alt boyutlarından duygu ve ilişki puanları açısından da iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiş ve araştırmanın  $H_{3c}$  hipotezi doğrulanmıştır. Bu bağlamda literatürde gerçekleştirilen çalışmalarda eğitim düzeyinin yükselmesiyle erteleme davranışlarında artış olurken dindarlık puanlarında ise azalma tespit edilmiş ve araştırma sonucunda ulaşılan bulgular ilgili çalışmalar tarafından desteklenmiştir.<sup>44</sup> İşçilerin eğitim düzeylerinin yükselmesiyle dindarlık puanlarının azalıp erteleme davranışı puanlarının artması bağlamında işçilerin aldıkları eğitimin niteliği ve sosyal çevreleri gibi etmenler onların düşünce yapılarını şekillendirdiği için dindarlık puanlarında azalmanın olabileceği değerlendirilmesi yapılabilir. Bununla birlikte işçilerin eğitim düzeylerinin yükselmesiyle erteleme davranışlarının da artması onların yaşamlarını, yaptıkları işi, aldıkları ücreti ve değerleri sorgulama sonucu geliştirdikleri bir tepki yöntemi ya da savunma mekanizması olduğu yorumu da yapılabilir. Ayrıca literatürde dindarlığın ve erteleme davranışının eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmadığını gösteren çalışmalarda bulunmaktadır.<sup>45</sup>

<sup>44</sup> Sultan Işık. *Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Erteleme Davranışı Arasındaki İlişki; Şema Terapi Modelinde Bir İnceleme*. (İstanbul Şehir Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019); Aydın, *Yetişkinlerde Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Erteleme Davranışı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*; Teke, *Yetişkinlerde Maneviyatın Erteleme Davranışı ve Yetersizlik Duygusuyla İlişkisi*; Verim, *Yetişkin Bireylerde Erteleme ve Dindarlık İlişkisi*; Abdullah Uysal. *Dindarlık ile Psikolojik Destek Alma Tutumu Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma* (Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024).

<sup>45</sup> Şahin, *Okul Yöneticilerinin Genel Erteleme Davranışının Mükemmeliyetçilik Düzeyleri ve Kişilik Özellikleri ile İlişkisi*; Abanoz, *İbadet Erteleme Ölçeği Geliştirilmesi ve 18-65 Yaş Arası Bireylerde Erteleme, Dini Tutum ve Genel Erteleme İlişkisinin İncelenmesi*.

Araştırmanın üçüncü hipotezinin dördüncü alt hipotezini (Erteleme davranışı meslekte bulunma süresi değişkenine göre farklılaşmaktadır. Hizmet süresi arttıkça erteleme davranışı azalmaktadır) test etmek amacıyla t testi gerçekleştirilmiştir. Meslekte bulunma süresi “20 yıl altı” olan işçilerin erteleme davranışı puanlarının ortalamasının ( $x=57,50$ ) meslekte bulunma süresi “20 ve üstü” olan işçilerin ortalama puanlarından ( $x=30,48$ ) daha yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan t testi neticesinde erteleme davranışı puanları açısından meslekte bulunma grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuş ve araştırmanın  $H_{3d}$  hipotezi doğrulanmıştır. Literatürde erteleme davranışının meslekte bulunma süresi değişkenine göre farklılaştığını ve farklılaşmadığını gösteren çalışmalarda bulunmaktadır.<sup>46</sup> 20 yıl ve daha fazla süredir çalışan işçilerin erteleme davranışı puanlarının daha düşük olması yaşın sağladığı olgunluk ve mesleki tecrübeden kaynaklı olduğu değerlendirilebilir. Çünkü hem gündelik yaşamda hem de iş hayatında başta zor ve aşılması imkansız problemler zamanın da kişilere kazandırdığı tecrübeyle ertelemeye ihtiyaç duymadan çözümlenebildiği söylenebilir. Ayrıca kıdemli işçiler tarafından meslekte bulunma süresi daha az işçilere daha fazla çalışma yükünün verilmesi gibi durumlarında erteleme davranışlarına yol açtığı yorumu yapılabilir.

### Sonuç

Bu araştırmanın amacı, işçilerin dindarlıkları ile erteleme davranışları arasındaki ilişkiyi tespit etmektir. Araştırmada erteleme davranışı ile dindarlık puanlarının cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve meslekte bulunma süresine göre farklılaşma durumu da incelenmiştir. Araştırmada, erteleme davranışı ile dindarlık arasındaki ilişkinin negatif yönde güçlü düzeyde ve istatistiksel açıdan anlamlı olduğu, dindarlık puanları yükseldikçe erteleme davranışının

<sup>46</sup> Acar, Eğitim Yöneticilerinin Karar Verme Stilllerinin Erteleme Davranışı ile İlişkisi; Şahin, Okul Yöneticilerinin Genel Erteleme Davranışının Mükemmeliyetçilik Düzeyleri ve Kişilik Özellikleri ile İlişkisi; Koç, Çalışanların Örgütsel Bağlılığı ile İş Erteleme Davranışı Arasındaki İlişki.

azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca erteleme davranışı ile dindarlığın alt boyutları ilişki, davranış, biliş ve duygu arasındaki ilişkinin negatif yönde ve istatistiksel açıdan anlamlı olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte işçilerin erteleme davranışları cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve meslekte bulunma sürelerine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği saptanmışken, dindarlıkları ise cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular ışığında dindarlığın işçilerin erteleme davranışları göstermemelerine katkı sağlayarak hem işçilerin psikolojik iyi oluşlarına hem gündelik yaşamlarına hem de çalışma hayatlarına pozitif etkisinin olduğu söylenebilir. Bununla birlikte erteleme davranışı ile dindarlık arasındaki ilişkinin negatif yönde olması dindar işçilerin erteleme ve öteleme duygularını daha çok yönetebildikleri ve erteleme durumunun yol açabileceği olumsuzluklardan din ve maneviyat sayesinde kendilerini koruduklarını göstermektedir. Böylece dindarlık işçilerin sadece özel yaşamlarında değil aynı zamanda onların çalışma hayatlarında da etkili olmakta ve onların erteleme davranışlarını azaltarak iş ve gündelik süreçlerde onlara destek olmaktadır.

Yeni yapılacak çalışmalarda daha geniş çalışma grubu seçilebilir. Özellikle beyaz yakalılar, yöneticiler ve kamu kurumlarında hizmet veren bireyler üzerine çalışmalar planlanabilir. Ayrıca erteleme davranışları üzerine çok az çalışma olduğu için dindarlık ve maneviyat bağlamında bu konuların saha araştırmaları yapılabilir. Bununla birlikte işçilerin dindarlık düzeyi yükseldikçe erteleme davranışlarının azaldığı tespit edildiği için işletmelerin personel birimleri tarafından din ve maneviyat içerikli çeşitli uygulamalı eğitimler ilgili kuruluş veya kişilerle koordineli olarak gerçekleştirilebilir. Diğer taraftan sıklıkla erteleme davranışı gösteren işçiler için hem personel servislerinde hem de sanayi bölgelerine hizmet veren toplu ulaşım araçlarında erteleme davranışlarının yol açtığı olumsuz durumlar ve bunlarla başa çıkabilmeye katkı sağlayacak manevi içerikler ve erdemler hakkında kısa film ya da dikkat çeken sesli metin uygulamaları tasarlanabilir. Erteleme davranışının sadece işçilerin kişisel ya-

şamlarını değil çalışma ve toplumsal hayata da olumsuz yansımaları olduğu için yerel yönetimler bünyesinde hizmet veren halk eğitim merkezleri gibi yaygın eğitim faaliyetleri kapsamında toplumsal farkındalık çalışmaları planlanabilir ve bu programlarda dini ve manevi içeriklerden yararlanılabilir.

## Kaynaklar|References

- Acar, Uğur. *Eğitim Yöneticilerinin Karar Verme Stilllerinin Erteleme Davranışı ile İlişkisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020.
- Abanoz, Sema. *İbadet Erteleme Ölçeği Geliştirilmesi ve 18-65 Yaş Arası Bireylerde Erteleme, Dini Tutum ve Genel Erteleme İlişkisinin İncelenmesi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Akbarnejhad, Hajar – Ghahari, Shahrbanoo. “Relationship between Spirituality-based Lifestyle and Procrastination among Employed Women in Iran”. *Biology and Medicine* 9/1, (2017), 368-401.
- Aydın, Mehmet. *Kuramlar Sosyolojisi*. İstanbul: Vadi Yayınları, 2000.
- Aydın, Gamze. *Yetişkinlerde Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Erteleme Davranışı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. İstanbul: İstanbul Kent Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Babaie, Mohadesse vd. “Assessment of Procrastination in Providing Nursing Care Among Iranian Nursing Staff”. *BMC Nursing* 21/343 (2022), 1-8.
- Balkıs, Murat. *Öğretmen Adaylarının Davranışlarındaki Erteleme Eğiliminin, Düşünme ve Karar Verme Tarzları ile İlişkisi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2006.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl. *Sahîhu'l-Buhârî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1410/1992.
- Burka, Jane – Yuen, Lenora. *Procrastination: Why You Do It, What To Do About It*. Boston: Addison Wesley Publishing Company, 1983.
- Chu, Angela Hsin Chun – Jin, Nam Choi. “Rethinking Procrastination: Positive Effects of “Active” Procrastination Behavior on Attitudes and Performance”, *The Journal of Social Psychology* 145/3 (2005), 245-264.
- Coote, Elizabeth A. *Procrastination In The Workplace: A Study Of The Dispositional And Situational Determinants Of The Delay Behavior At Work*, USA: The Graduate School of Tulane University, Doctoral Dissertation, 1987.
- Cömert, Melike. *Okul Yöneticilerinin Ertelemecilik Davranışları, İş Yükleri ve Kişilik Özelliklerine İlişkin Algıları*. Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2009.
- Duran, Mehmet Emrullah. “Bakım Verme Yükü ve Dindarlık: Hasta Bakacılar Üzerine Nicel Bir

- Araştırma”, *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26/26 (2024), 153-173.
- Ellis, Albert – Knaus, William. *Overcoming procrastination: or, how to think and act rationally in spite of life's inevitable hassles*. New York: Signet Book Company, 1979.
- Eerde, Wendelien V., “Procrastination: Self-regulation in initiating aversive goals”, *Applied Psychology* 49/3 (2000), 372-389.
- Fee, Ronda L. – June, P. Tangney. “Procrastination: A Means of Avoiding Shame or Guilt?”, *Journal Of Social Behavior And Personality* 15/5 (2000), 167-185.
- Ferrari, Joseph vd., *Procrastination and Task Avoidance: Theory, Research, and treatment*. Berlin: Springer Science & Business Media, 1995.
- George, Darren – Mallery, Paul. *SPSS for Windows*. Boston: Allyn & Bacon Yayınları, 2010.
- Gladding, Samuel. *Psikolojik Danışma-Kapsamlı Bir Meslek*. Çev. Ahu Arıcıoğlu. Ankara: Nobel Yayınları, 2013.
- Gupta, Ritu vd. “Time perspective and procrastination in the workplace: An empirical investigation”. *Current Psychology* 31/2 (2012), 195-211.
- Gülebağlan, Cevriye. *Öğretmenlerin İşleri Son ana Erteleme Eğilimlerinin Mesleki Yeterlilik Algıları, Meslek Deneyimleri ve Branşları Bakımından Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Araştırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- Hammer, Corey A. – Ferrari Joseph R. “Differential Incidence of Procrastination Between Blue- and White-Collar Workers” *Current Psychology: Developmental, Learning, Personality, Social*, 21/4, (2002), 333-338.
- Harris, Nancy –Sutton, Robert. “Task Procrastination In Organizations: A Framework Of Research”. *Human Relations* 36/11 (1983), 987-996.
- Haycock, Laurel vd. “Procrastination in college students:the role of self-efficacy and anxiety”. *Journal Of Counseling and Development* 76/1 (1998), 317-325.
- Hökelekli, Hayati. *Din Psikolojisine Giriş*. İstanbul: DEM Yayınları, 2016.
- Işık, Sultan. *Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile Erteleme Davranışı Arasındaki İlişki; Şema Terapi Modelinde Bir İnceleme*. İstanbul: İstanbul Şehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- İkiz, Ebru. *Psikolojik Danışma ve Psikoterapide Kuramlar ve Yenilikçi Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayınları, 2016.
- Kandemir, Mehmet. *Akademik Erteleme Davranışını Açıklayıcı Bir Model*. Ankara: Gazi Üniversitesi,

- Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Karaman, Hayreddin vd. *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları, 2011.
- Karkı, Ahmet. *İş Özellikleri ve Örgüt Kültürünün İş Erteleme Davranışı Üzerindeki Etkisinde Dış Kontrol Odaklılığın Düzenleyici Rolü*. Hitit Üniversitesi, Doktora Tezi, 2023.
- Knaus, William. "Procrastination, Blame, and Change", *Journal of social Behavior and Personality* 15/5 (2000), 153-167.
- Koç, Merve. *Çalışanların Örgütsel Bağlılığı ile İş Erteleme Davranışı Arasındaki İlişki*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Koçer, Nalan. *Sosyal Destek ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Genel Erteleme Davranışına Etkisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Kurt, Abdurrahman. *İş Adamlarında Dindarlık ve Dünyevileşme*. Bursa: Emin Yayınları, 2009.
- Lonergan, Jennifer - Maher, Karen J., "The Relationship Between Job Characteristics And Workplace Procrastination As Moderated By Locus Of Control", *Journal Of Social Behavior And Personality*, 15/5 (2000), 213-224.
- Milgram, Norman vd., "Procrastination and emotional upset: A typological model", *Personality and Individual Differences* 13/12 (1992), 1307-1313.
- Missildine, Hugh. "Poor Progress in School". *Postgraduate Medicine* 35/2 (1964), 202-205.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî. *Sahîhu Müslim*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1411/1992.
- Ok, Üzeyir. "Dini Tutum Ölçeği: Ölçek Geliştirme ve Geçerlik Çalışması". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 8/2 (2011), 528-549.
- Özer, Bilge Uzun. "Psychometric Properties of Adult Inventory of Procrastination in a Turkish Sample", *Journal Of Adult Development*, 21/2 (2013), 43-47.
- Rothblum, Esther vd. "Affective, cognitive, and behavioral differences between high and low procrastinators". *Journal of counseling psychology*, 33/4 (1986), 387-394.
- Solmuş, Tarık. *İş ve Özel Yaşama Psikolojik Bakışlar*. İstanbul: Epsilon Yayınları, 2008.
- Şahin, Murat. *Okul Yöneticilerinin Genel Erteleme Davranışının Mükemmeliyetçilik Düzeyleri ve Kişilik*

- Özellikleri ile İlişkisi*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Tarhan, Nevzat. *Kadın Psikolojisi*. İstanbul: Nesil Yayınları, 2005.
- Teke, Hilal Sena. *Yetişkinlerde Maneviyatın Erteleme Davranışı ve Yetersizlik Duygusuyla İlişkisi*. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Tuckman, Bruce. "The Development and Concurrent Validity of the Procrastination Scale", *Educational and Psychological Measurement* 51/2 (1991), 473-480.
- Uysal, Abdullah. *Dindarlık ile Psikolojik Destek Alma Tutumu Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Verim, Duygu. *Yetişkin Bireylerde Erteleme ve Dindarlık İlişkisi*. Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Yazıcı, Pınar. *Bireylerde Kendini Aldatma ve Mükemmeliyetçiliğin Erteleme Davranışı ile İlişkisi*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.